

Боняк В.О.,
завідувач кафедри теорії
та історії держави і права,
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
д.ю.н., доцент

РОЛЬ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ВИБОРЧОЇ КОМІСІЇ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ВИБОРЧИХ ПРАВ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ

При підготовці тез цієї доповіді, автором визначено за мету з'ясування ролі Центральної виборчої комісії (далі – ЦВК, Комісія) у забезпеченні виборчих прав громадян України, зокрема на прикладі виборчих процесів 2019 р.

Виборче право є провідним серед конституційних політичних прав громадян. Згідно зі ст. 38 Основного Закону Української держави та виборчих законів громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно брати у виборах на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування [1].

Водночас, закріплення виборчого права на конституційному рівні ще не свідчить про гарантування його безумовної реалізації. За період незалежності України серед основних порушень цього політичного права громадян слід вказати та такі, як неправомірне обмеження активного та пасивного виборчого права, порушення таємниці голосування, агітація в день голосування, фальсифікація результатів волевиявлення та ін. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває питання висвітлення ролі ЦВК у забезпеченні виборчих прав громадян.

Згідно з Законом України «Про Центральну виборчу комісію, Комісія є постійно діючим колегіальним державним органом (її склад – 17 членів ЦВК, строк повноважень яких 7 років), що працює на постійній основі та діє на підставі Конституції України, чинного законодавства і наділений повноваженнями щодо організації підготовки і проведення виборів Президента України, народних депутатів України, депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів, всеукраїнського і місцевих референдумів в порядку та в межах, встановлених законодавчими актами України [2]. Вона займає найвищу сходинку у трирівневій системі виборчих комісій, які здійснюють управління виборчим процесом (ЦВК, окружні виборчі та дільничні виборчі комісії).

ЦВК: а) очолює систему виборчих комісій та комісій з референдуму, які утворюються для організації підготовки та проведення видів виборів та все-

українського референдуму; б) здійснює контроль за діяльністю та консультативно-методичне забезпечення виборчих комісій, які утворюються для організації підготовки та проведення виборів та комісій з місцевих референдумів; в) відповідно до своїх повноважень забезпечує дотримання передбачених Конституцією України та законами України принципів і засад виборчого і референдумного процесів, реалізацію виборчих прав громадян України та права на участь у референдумі, однакове застосування законодавства України про вибори і референдуми на всій території України. Діяльність Комісії базується на принципах верховенства права, законності, незалежності, об'єктивності, компетентності, професійності, колегіальності розгляду і вирішення питань, обґрунтованості прийнятих рішень, відкритості і публічності [2].

Повноваження ЦВК визначені у Розділі III Закону України «Про Центральну виборчу Комісію». На виконання цих повноважень тільки протягом поточного 2019 р., коли у державі відбулися чергові вибори Президента України та дострокові парламентські вибори, Комісією проводилася різнопланова робота, яка сприяла належному забезпеченню виборчих прав громадян України. Здійснений аналіз такої діяльності дає підстави для виокремлення основних напрямків такої роботи:

1. Підписання меморандумів про співпрацю між відомствами.

Так, вперше за історію незалежності голова ЦВК України Т. Сліпачук та очільник Міністерства внутрішніх справ А. Аваков у грудні 2018 р. уклали меморандум про співпрацю між двома відомствами, який засвідчив об'єднання зусиль двох відомств для: забезпечення законного перебігу виборчого процесу; запобігання виборчим злочинам і невідворотності покарання за них; забезпечення громадської безпеки під час усього виборчого процесу; висвітлення інформації щодо системних правопорушень виборчого законодавства; налагодження обміну інформацією про кримінальні правопорушення проти виборчих прав громадян, ведення їх електронної карти із розбивкою за видами і регіонами в період проведення виборів Президента, народних депутатів і місцевих виборів; проведення спільних зустрічей керівників, експертів та фахівців у рамках нарад, семінарів, конференцій, а також здійснення заходів щодо забезпечення моніторингу дотримання виборчого законодавства в період підготовки і проведення виборів; розробки методичних посібників для підвищення правової поінформованості працівників МВС, зокрема Нацполіції, виборчих комісій, центральних органів виконавчої влади з питань виборчого законодавства та протидії правопорушенням, спрямованим проти виборчих прав громадян [3].

Аналогічний меморандум між Головою ЦВК Т. Сліпачук та Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини Л. Денісовою, що стосувався забезпечення виборчих прав громадян, був укладений у січні 2019 р. і мав на меті запобігання будь-яким формам дискримінації під час виборів. Документ спрямований на консолідацію зусиль омбудсмена та Комісії у період виборів глави держави; передбачив проведення спільних нарад, семінарів та науко-

во-практичних заходів, що надасть можливості більш широкої поінформованості громадян України про їх виборчі права та правові наслідки порушення виборчого законодавства; стосувався призначення 25 виборчих омбудсменів, що будуть проводити тренінги в регіонах [4].

2. Співпраця з громадськими організаціями у напрямку лібералізації процедури тимчасової зміни місця голосування без зміни виборчої адреси [5].

3. Роз'яснювальна діяльність щодо застосування окремих положень виборчого законодавства України як під час проведення виборів, так і у міжвиборчий період [6].

4. Співпраця з міжнародними організаціями щодо покращення захисту виборчих прав та інтересів громадян України, зменшення політичної корупції та підвищення довіри до виборчого процесу у державі [7].

5. Участь у підготовці Виборчого кодексу України

Отже, вищезазначене свідчить про основні напрями діяльності ЦВК із забезпечення виборчих прав громадян. В цілому перебіг виборчих процесів у поточному 2019 р. засвідчив, що незважаючи на істотне навантаження Комісія працювала ефективно, незалежно, колегіально, з дотриманням чинного законодавства.

Водночас, здійснений аналіз діяльності Центральної виборчої комісії у забезпеченні виборчих прав громадян України (на прикладі перебігу виборчих процесів у 2019 р.) дає підстави говорити і про деякі проблемні питання, які мають місце в роботі цього органу й потребують свого вирішення в майбутньому, а саме:

- збереження практики проведення попередніх нарад ЦВК за закритими дверима;
- недосконалість виборчого законодавства, що на жаль, ще не передбачає всі можливі форми використання адмінресурсу, законні шляхи його виявлення та фіксації, а також види покарання за такі діяння;
- необхідність розширення співпраці Комісії з питань забезпечення виборчих прав громадян України й з іншими зацікавленими відомствами, крім МВС та Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини;
- недостатність уваги до питання кібербезпеки виборів;
- вивчення кращих зарубіжних практик застосування електронних систем документообігу та втілення їх у вітчизняну практику.

1. Конституція України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 1 верес. 2018 р.: (Офіц. текст). Київ. Паливода А.В..2018. 76 с.

2. Про Центральну виборчу Комісію: Закон України від 30.06.2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 21.10.2019).

3. МВС та ЦВК уклали меморандум про співпрацю. URL: https://mvs.gov.ua/ua/news/16966_ (дата звернення: 21.10.2019).

4. ЦВК і омбудсмен підписали Меморандум про захист прав виборців. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-elections/2626465> (дата звернення: 21.10.2019).

5. Громадські організації звернулися до голови ЦВК Тетяни Сліпачук. URL: <https://www.prostir.ua/?news> (дата звернення: 22.10.2019).

6. ЦВК роз'яснено порядок видачі виборчих бюлетенів на підставі паспорта громадянина України. URL: <https://ukraineravno.com/news>(дата звернення: 22.10.2019).

7. В Україні стартує проект ЄС для захисту виборчих прав громадян. URL: <https://eu-ua.org/>(дата звернення: 21.10.2019).

Самбор М.А.

кандидат юридичних наук,
член-кореспондент Академії
наук вищої освіти України,
начальник сектора моніторингу
Прилуцького відділу поліції
Головного управління Національної поліції
в Чернігівській області

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОХОРОНИ ГРОМАДСЬКОГО (ПУБЛІЧНОГО) ПОРЯДКУ ПІД ЧАС ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ

Рік 2019 для України є роком вибору і виборів. Цього року український народ у березні-квітні обирав Президента України, а у липні – народних депутатів України, які сформували нову Верховну Раду України. Вибори – це демократичний механізм не лише участі джерела влади у формуванні самої влади, а й власне механізм здійснення безпосередньої влади.

Першою і обов'язковою умовою постановля демократичної системи державного управління є забезпечення участі народу у формуванні органів державної влади та органів місцевого самоврядування, яке передбачає чітку нормативно-правову фіксацію ряду принципів виборчого права, які стосуються як порядку підготовки, так і процесу проведення виборів до органів державної влади і місцевого самоврядування [2, с. 6]. Для більшості учасників виборчого процесу значна частина організаційних складових виборів залишаються за лаштунками, нікому невідомими, а тому незрозумілими та малодослідженими. Як наслідок, думається, що вказана умова невідомості негативно позначається і на формуванні виборних органів тим самим піддаючи сумніву легітимність обрання тих чи інших осіб та відповідні посади, а у подальшому і законність здійснення такою особою її представницьких повноважень в інтересах виборців, особливо в умовах гострого протистояння суб'єктів виборчого процесу, до якого втягуються органи державної влади, зокрема правоохоронні органи.

Завдяки ним (виборам зауважено нами – М.С.) забезпечується відтворення та оновлення державної та місцевої влади на демократичних засадах, відповідно до найбільш значимих політичних інтересів, які формуються у громадянському суспільстві. Вибори – це процес прийняття політико-